

На правах рукопису

ЯКОВЛЄВА ГАЛИНА ЕДУАРДІВНА

ПІДВИЩЕННЯ НАУКОВОГО ОБГРУНТУВАННЯ УПРАВЛІННЯ
МАТЕРІАЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ
МАШИНОБУДУВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Спеціальність 08.00.05. - "Економіка, планування,
організація управління народним господарством та
його галузями (промисловість)"

Автореферат
дисертації на здобуття
наукового ступеня кандидата
економічних наук

ІНСТИТУТ
НАУК
ІНЖЕНЕРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ

Робота виконана на кафедрі бухгалтерського обліку
Харківського Інженерно-економічного Інституту

Науковий керівник - кандидат економічних наук,
професор М.В. ЧЕЧЕТОВ

Офіційні опоненти: доктор економічних наук,
професор Р.М. КОЛЕГАЕВ
кандидат економічних наук,
доцент Б.Г. СКОКОВ

ЛНБ України ім.В.Стефаника



00802892 (Т)

Провідна установа - Харківський завод тракторних самохід-
них шасі

Захист дисертації відбудеться "25" лютого 1993 р. на
засіданні спеціалізованої вченої ради, шифр К 068.21.01 по
присудженню вченого ступеня кандидата економічних наук в Харків-
ському Інженерно-економічному Інституті за адресою: 310876,
Харків, пр. Леніна, 9 а.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського
Інженерно-економічного Інституту.

Автореферат розісланий "25" лютого 1993 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук,
доцент

С.Ф. ТКАЧОВ

ЛНБ ім. В. Стефаника
АН України

АВ 28.4.85 I

I. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

I.1. Актуальність проблеми. Економічні перетворення, впровадження ринкових механізмів в Україні передбачають вирішення цілого комплексу питань, в т.ч. проведення глибоких структурних змін, реформування форм власності, створення вільних господарських зв'язків, реорганізацію системи управління матеріальними ресурсами. Переорієнтація механізму господарювання, системи управління матеріальними ресурсами на ринкову систему, де сам механізм дії економічних законів об'єктивно створює могутні стимули раціоналізації ресурсоспоживання, виступає обов'язковою умовою здійснення політики ресурсозбереження.

Значний внесок в розробку питань, зв'язаних із раціональним використанням сировинних, матеріальних, паливно-енергетичних ресурсів, внесли вітчизняні та зарубіжні економісти. Питанням ресурсозбереження присвячені роботи Алімова О.М., Амірова Ю.Д., Біляєва Ю.О., Дж.Болта, Гриньової В.М., Карлика О.В., Куліша С.А., Котлера Ф., Львова Д.С., Михайлової-Станьки І.О., Одеса В.І., Одицької Г.С., Олішника С.У., Поляка А.М., Савченка А.П., Смирнова К.О., Фасоляка М.Д., Федорицевої А.М., Хейне П., Хруцького В.В., Чумаченка М.Г., Шульгіна Ю.Г. та ін.

Обмежені запаси багатьох видів ресурсів, високі ціни, сировинна залежність країни в окремих видах сировини та матеріалів підтверджують актуальність проблеми ресурсозбереження. До того ж проведені дослідження впливу господарського механізму на зниження затрат свідчать про нераціональне ведення господарства. І зумовлено це, перш за все, глобальним одержавленням економіки, монополізмом, затратністю господарського механізму.

Оцінка результатів господарської діяльності промислових підприємств також свідчить про необхідність подальшої реорганізації

системи управління матеріально-сировинними ресурсами. У зв'язку з цим проблема формування гнучкого механізму управління матеріальними ресурсами в умовах вітчизняного варіанту переходу до ринку викликає як науковий, так і практичний інтерес. Це й стало основою для вибору теми дисертаційної роботи.

1.2. Мета і завдання дослідження. Основною метою дисертаційної роботи є відшукання резервів підвищення ефективності управління матеріальними ресурсами на промислових підприємствах в умовах формування ринкових відносин.

Для досягнення поставленої мети в роботі вирішуються такі задачі:

досліджена сутність матеріаломісткості та її роль в умовах ринку;

розглянуто вплив матеріаломісткості на основні техніко-економічні показники виробництва;

досліджено вплив господарського механізму на зниження матеріаломісткості;

розкрито та проаналізовано роль і значення структурної перебудови економіки з точки зору концепції ресурсозбереження;

здійснено оцінку динаміки та структури матеріалів, що витрачаються;

проаналізовано вплив рівня виробничих запасів на техніко-економічні показники роботи підприємства;

досліджено вплив нових структур сировинного ринку на забезпечення підприємств сировинними ресурсами;

розроблені рекомендації для обґрунтування вибору господарських зв'язків;

запропоновано використання нових методів оцінки виробничих запасів на основі аналізу та узагальнення світового досвіду;

систематизовано вплив методів оцінок матеріальних запасів

на показники фінансової стабільності роботи підприємств в умовах Інфляції;

запропоновано механізм визначення ціни пропозиції на продукцію машинобудування;

обгрунтована необхідність реформування форм власності з позиції концепції ресурсозбереження;

економічно обгрунтовано підвищення ефективності використання вторинної сировини в умовах ринку.

І.3. Предметом дослідження є проблема управління матеріальними ресурсами на підприємствах в умовах формування ринкових відносин.

І.4. Об'єктом дослідження вибрані машинобудівні підприємства України та їх матеріально-сировинні і паливно-енергетичні ресурси.

І.5. Загальна методика дослідження. Теоретичною й методологічною основою роботи є фундаментальні дослідження вітчизняних та зарубіжних економістів питань управління матеріальними ресурсами, постанови уряду і закони України.

При розв'язанні поставлених у роботі задач використовувалася системний підхід із використанням математико-статистичних методів, кореляційного аналізу та логічного узагальнення. Найбільш трудомісткі розрахунки здійснювалися на ЕОМ типу IBM PC/AT.

Під час виконання дисертаційної роботи використовувалась спеціальна література, присвячена питанням ресурсозбереження, дані про роботу машинобудівних підприємств України, матеріали статистичної звітності та результати наукових досліджень, здійснених за безпосередньою участю автора на кафедрі бухгалтерського обліку Харківського Інженерно-економічного Інституту.

І.6. Наукова новизна дисертаційної роботи полягає в: обгрунтуванні висновку про необхідність підвищення ролі

управління матеріальними ресурсами в умовах становлення ринкових відносин;

обґрунтуванні об'єктивної необхідності здійснення структурної перебудови економіки як важливого напрямку підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів;

розробці схеми основних видів господарських ситуацій здійснення закупівлі для промислових потреб;

запропопуванні моделі прийняття рішень про закупівлю товарів промислового призначення;

розробці методичних рекомендацій по використанню нових методів оцінки промислових запасів на основі аналізу й узагальнення світового досвіду;

систематизації варіантів впливу методів оцінки матеріальних запасів на показники фінансової стабільності роботи підприємств в умовах інфляції;

запропопуванні механізму визначення ціни продукції машинобудування на основі витрат виробництва та платіжоспроможного попиту споживачів;

обґрунтуванні необхідності проведення роздержавлення і приватизації державної власності, а також у розробці пов'язаних із цим відповідних методичних рекомендацій з точки зору концепції ресурсозбереження;

економічному обґрунтуванні підвищення ефективності використання вторсировини в умовах ринку.

І.7. Практичне значення. Практична цінність дисертації полягає в тому, що вона містить в собі пропозиції по підвищенню ефективності управління матеріальними ресурсами на промислових підприємствах будь-якої форми власності.

Запропонований в роботі підхід до ресурсозбереження в умо-

вах формування ринкових відносин сприятиме здійсненню структурної перебудови економіки, реформуванню форм власності, вибору альтернативних господарських зв'язків покупцями і продавцями продукції промислового призначення, застосуванню нових підходів до оцінювання товарно-матеріальних цінностей з урахуванням узагальненої міжнародної практики обліку матеріальних оборотних засобів, науково обгрунтованому визначенню підприємствами ціни пропозиції продукції, яка випускається, необхідності багаторазового використання сировинних ресурсів.

I.8. Реалізація результатів роботи. Висновки і пропозиції, викладені в дисертаційній роботі, знайшли своє застосування на виробничому об'єднанні "Укрелектромаш" (м.Харків). Економічний ефект від втілення розробок у виробництво склав 61,3 тис.крб. по цінах 1991-р. і 105,2 тис. крб. по цінах 1992 р.

I.9. Апробація роботи. Основні результати дисертаційної роботи апробовані на Харківському виробничому об'єднанні "Укрелектромаш", були обговорені й одержали підтримку на різних науково-практичних конференціях: міжнародній науково-практичній конференції (м.Харків, 1993р.), Всесоюзній науково-практичній конференції (м.Москва, 1991 р.), республіканських науково-практичних конференціях (м.Київ, 1987 р., м.Харків, 1991 р., 1992 р., м.Тернопіль, 1992 р.), міжрегіональній науково-практичній конференції (м. Уфа, 1992 р.).

I.10. Публікації. За результатами проведених досліджень опубліковано 10 праць.

I.11. Обсяг і структура роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновку і додатків, має 146 сторінок машинописного тексту, вміщує 25 таблиць, 13 рисунків, список літератури, який вміщує 124 найменування та 5 додатків.

2. ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтована актуальність теми дисертаційної роботи, сформульовані мета та завдання дисертації, розкриті загальна методика наукових пошуків, викладені наукова новизна та практична цінність результатів дослідження.

У першому розділі - "Матеріаломісткість продукції та формування її в умовах становлення ринкових відносин" - розкриті сутність матеріаломісткості, проаналізовані точки зору економістів на підхід до визначення економічного змісту, переліку елементів, що входять до складу матеріаломісткості, до питання її виміру. Обґрунтовано важливість проблеми ефективного ресурсозбереження в умовах адаптації економіки України до ринку. Досліджується роль господарського механізму в раціональному використанні матеріально-сировинних ресурсів та обґрунтована необхідність проведення структурної перебудови економіки з позицій концепції ресурсозбереження.

У другому розділі - "Оцінка впливу використання матеріальних ресурсів на ефективність виробництва" - на основі даних машинобудівних підприємств м. Харкова здійснена оцінка господарської діяльності підприємств. Зокрема, досліджувалися зміни матеріаломісткості продукції, темпів росту (зниження) вартості виробленої продукції та матеріальних витрат. Проаналізований стан виробничих запасів, відношення рівнів запасів, вартості виробленої продукції і отриманого прибутку. Обґрунтована необхідність багаторазового використання матеріально-сировинних ресурсів. Проведено дослідження впливу нових структур сировинного ринку на забезпечення підприємств матеріалами, сировиною, паливно-енергетичними ресурсами та визначені основні напрямки раціонального споживання ресурсів в умовах адаптації до ринку.

У третьому розділі – "Формування економічного механізму управління матеріальними ресурсами в умовах ринку" – обґрунтовано вибір оптимальних господарських зв'язків для промислових підприємств, які являються однією з основних умов забезпечення їх фінансової стабільності й конкурентоспроможності виробленої продукції. Запропоновані нові методи оцінки виробничих запасів у відповідності з загальноприйнятими стандартами у міжнародній практиці обліку. Обґрунтована необхідність проведення роздержавлення і приватизації державної власності, які забезпечують створення ресурсозберігаючого механізму господарювання. Запропоновано механізм визначення оптимального рівня ціни на вироблену продукцію.

У висновках дисертації викладені й узагальнені основні результати проведених у роботі досліджень.

3. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ І ВИСНОВКИ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

3.1. Обґрунтовано висновок про необхідність підвищення ролі управління матеріальними ресурсами в умовах формування ринкових відносин. Проблема ресурсозбереження в Україні є виключно актуальною. На протязі тривалого часу в умовах командно-адміністративної системи для економічного розвитку країни були характерні низька ефективність, висока матеріаломісткість, перевидення питомих витрат на виробництві та при експлуатації вітчизняних машин та обладнання над відповідними витратами порівняних західних аналогів. Таке становище можна пояснити перш за все різницею в структурі виробництва двох систем господарювання, що приводить до висновку про необхідність проведення глибоких структурних перетворень в країні.

Крім того, серед радикальних мір підвищення ефективності ре-

сурсоспоживання можна назвати реорганізацію системи ціноутворення. Директивна система ціноутворення, в якій ціни встановлювала держава на основі централізованим порядком визначених пропорцій, не стимулювала ресурсозберігання. Надзвичайно низькі ціни на сировину, матеріали не зацікавляли в їх економії. Економія ресурсів на рівні підприємств становила незначну долю прибутку і не стимулювала подук використання ресурсів ресурсозбереження.

Нераціональному споживанню ресурсів сприяла також існуюча система матеріально-технічного забезпечення. Проявлялось це, перш за все, у плануванні забезпечення ресурсами "від досягнутого". До того ж розподіл матеріально-сировинних ресурсів здійснювався централізовано за укрупненими нормативами. Серед факторів, що зумовлювали нераціональне ресурсоспоживання, слід відмітити низьку адаптивність виробництва до науково-технічного прогресу та відсутність зацікавленості з боку колективів підприємств.

Методи управління народним господарством України, які практикувалися раніше, не забезпечували й ефективного використання оборотних засобів в запасах. В сучасних умовах розвалу кредитно-фінансової системи, високого рівня монополізму, товарного дефіциту має місце накопичення зверхнормативних запасів, повсюди вводиться бартерний товарообмін. В умовах незбалансованості товарної та грошової маси зникають стимули збільшення обсягу виробництва, розширення асортименту товарів та послуг.

Поєднання різних форм власності, глибокі структурні перетворення в напрямку розвитку сучасного споживчого сектора, оптимізація господарських зв'язків, використання методів оцінки виробничих запасів - ФІФ0 і ЛІФ0 - в умовах прогресувчої інфляції, визначення ціни пропозиції на продукцію машинобудування з урахуванням ринкової кон'юнктури є найважливішими напрямками ресурсозбережен-

ня в умовах переходу економіки України до ринку.

3.2. Обґрунтована об'єктивна необхідність проведення структурної перебудови економіки як важливого напрямку підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів. Різке зниження темпів росту в 80-ті роки та спад виробництва в 1990-1993 рр., падіння ефективності використання виробничого потенціалу України свідчать про розвиток економічної кризи, коріння якої знаходяться у глибокому консерватизмі структури народного господарства країни.

Для економіки України характерна висока питома вага ресурсодобувних галузей, вільського виробництва і, в цілому, переважання важкої промисловості. Пріоритетний розвиток галузей важкої промисловості, вільсько-промислового комплексу (ВПК) на шкоду розвитку галузей, що виробляють товари народного споживання, та нематеріальному виробництву призвів до непомірної експлуатації первинних ресурсів. Їх марнотратне ресурсоспоживання спричинене також не-ефективними технологіями виробництва, використанням у значній мірі спрацьованих і морально застарілих основних фондів. Наведені в дисертації показники, які характеризують ефективність роботи галузей промисловості України, свідчать про високий рівень спрацьованості основних фондів та негативний вплив його на ефективність їх використання. До того ж спостерігається тенденція падіння ефективності використання всього виробничого потенціалу країни.

Глибокі структурні перетворення, направлені на переборення надмірного переважання важкої промисловості (перш за все, її добувних та сировинних галузей), та швидкий розвиток галузей, що безпосередньо забезпечують потреби людей - сільського господарства, легкої та харчової промисловості, соціальної сфери, - можливі за допомогою конверсії вільського виробництва, використання передових досягнень науково-технічного прогресу, впровадження прогресивних

ресурсозберігавчих технологій. Для цього необхідне збільшення фінансування науки та технологічних розробок цивільного та військового призначення, використання технологічного та професійного потенціалу ВПК для конструювання та впровадження суперсучасних систем з метою виробництва товарів народного споживання. Реконструкція та технічне переоборудення є також необхідною умовою підвищення ефективності використання всього виробничого потенціалу країни. Це можливо, в першу чергу, при допомозі підвищення долі накопичення у складі валового національного продукту. Отримати Інвестиційні ресурси можна, перш за все, за рахунок акціонування державних підприємств, коштів підприємницьких структур, жорсткої податкової політики.

3.3. Здійснена оцінка впливу використання матеріальних ресурсів на ефективність виробництва. Мавчи досвід роботи в командно-адміністративній системі, промислові підприємства виявились практично неготовими до успішної діяльності в умовах ринку. Про це свідчать дослідження динаміки та структури ресурсів, використаних на підприємствах машинобудування м. Харкова за 1990-1993 рр. Базисним роком для проведених досліджень було взято 1990 р., оскільки саме цей рік став початком погіршення економічної ситуації в країні. Для визначення тенденції зміни матеріаломісткості зіставлено темпи росту вартості виробленої продукції з темпами росту матеріальних витрат по кварталах кожного року, який є об'єктом аналізу; III і IV квартали 1993 р. - дані, що мають характер прогнозу. Проаналізовані зміни витрат на 1 крб. продукції, зміни матеріальних витрат в собівартості продукції.

До переліку причин, що призвели до росту матеріаломісткості на багатьох промислових підприємствах, росту витрат на 1 крб. продукції, можна віднести збільшення цін на матеріально-сировинні

ресурси, розрив господарських зв'язків. На прикладі ПО "Укрелектромаш" в дисертації показано зростання цін на куповані матеріали та комплектувальні вироби порівняно з цінами на готову продукцію. Зростання цін на матеріально-сировинні ресурси, на наш погляд, спричинене необхідністю їх наближення до світового рівня. Підвищення цін на матеріали приводить підприємства до необхідності підвищення цін і на свою кінцеву продукцію. Про те, в якій мірі зросли ціни реалізації на окремі види готової продукції деяких машинобудівних підприємств, зокрема Южабелю, ХВЛЗа, Електромашини, говорять Індокси їх росту.

В роботі дана структурна характеристика витрат на виробництво продукції по промислових підприємствах.

Здійснена оцінка стану оборотних засобів у запасах свідчить про накопичення зверхнормативних запасів на підприємствах, які підлягали дослідженню.

Дефіцит багатьох видів ресурсів, руйнування господарських зв'язків, ріст цін, що не піддається контролю, знецінювання коштів на рахунках підприємств як результат лібералізації цін в 1992 р., призвели до погіршення матеріально-технічного забезпечення підприємств. Широке розповсюдження отримав бартерний обмін, який спричинив ріст запасів товарно-матеріальних цінностей. Співвідношення характеристик запасів матеріалів, вартості виробленої продукції та прибутку свідчить про те, що темпи росту запасів перевищують темпи вартості виробленої продукції. Темпи ж росту прибутку випереджають темпи росту запасів оборотних засобів. Такий стан пояснюється тим, що підприємства-монополісти та їх торгові партнери, збільшуючи витрати (штучно) і норми прибутку в ціні, збільшують свої доходи, компенсуючи при цьому фінансові втрати, до яких привів спад виробництва.

Наведена в роботі характеристика об'ємів недопоставленої

споживачам продукції за укладеними договорами в цілому по Україні і по підприємствах машинобудування за 1990-1993 рр. свідчить про дуже низьку договірну дисципліну поставок.

Серед основних причин збоїв у постачанні, а то і припиненні поставок сировини, комплектуючих виробів можна вказати на впровадження вільних цін, які є інструментом ринкового регулювання пропорції, у позаринкову структуру з превалюванням державної власності, яке викликало стрімке зростання цін на промислову продукцію. Крім того, створення виробничих потужностей на протязі тривалого часу за принципом регіональної спеціалізації зумовлювало високий рівень сталих коопераційних зв'язків. При цьому обсяги ввозу та вивозу продукції перевищували обсяги її виробництва та споживання.

В роботі запропонована структурна характеристика забезпечення матеріальними та сировинними ресурсами підприємств машинобудування на основі детального аналізу роботи відділів матеріально-технічного забезпечення окремих промислових підприємств за останні 6 років (табл. I).

Дані таблиці характеризують схильність підприємств в забезпеченні матеріально-сировинними ресурсами для промислових потреб до прямих договорів і до бартерного товарообміну.

Разом з тим для забезпечення фінансової стабільності підприємств та конкурентоспроможності випущеної продукції необхідно інтенсивніше використовувати всі можливі варіанти поставок матеріально-сировинних ресурсів, враховуючи біржі, посередницькі комерційні структури, з урахуванням оптимізації господарських зв'язків.

Таблиця І

Динаміка структури забезпечення матеріальними
та сировинними ресурсами підприємств машинобудування
(процентів)

Види поставок	1987	1988	1989	1990	1991	1992
Централізоване забезпечення ресурсами	100,0	100,0	89,0	60,0	30,0	5,0
Згідно прямих господарських договорів	-	-	-	10,0	20,0	40,0
Через посередницькі структури	-	-	5,0	15,0	15,0	15,0
Через біржі	-	-	-	5,0	10,0	10,0
По бартерному товарообміну	-	-	6,0	10,0	25,0	30,0
Всього поставлено продукції	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

3.4. Розроблені рекомендації по обґрунтуванню вибору оптимальних господарських зв'язків. Здійснюючи закупки для промислових потреб, покупець зустрічається з різними ситуаціями. В роботі складена схема основних видів господарських ситуацій (рис.1), які можуть мати місце під час здійснення закупок для промислових потреб.

Одним із основних видів може бути повторна закупка без змін. Здійснюючи повторні замовлення тієї чи іншої продукції і не вносячи в нього ніяких змін, покупець здійснює повторну закупку без змін.

Якщо покупцеві потрібно внести зміни в вироби, які замовляються, стосується це технічних параметрів (характеристик), ціни чи заміни частини постачальників, він (покупець) здійснює повторну закупку зі змінами.

Під час першої закупки покупець розв'язує нові проблеми. З

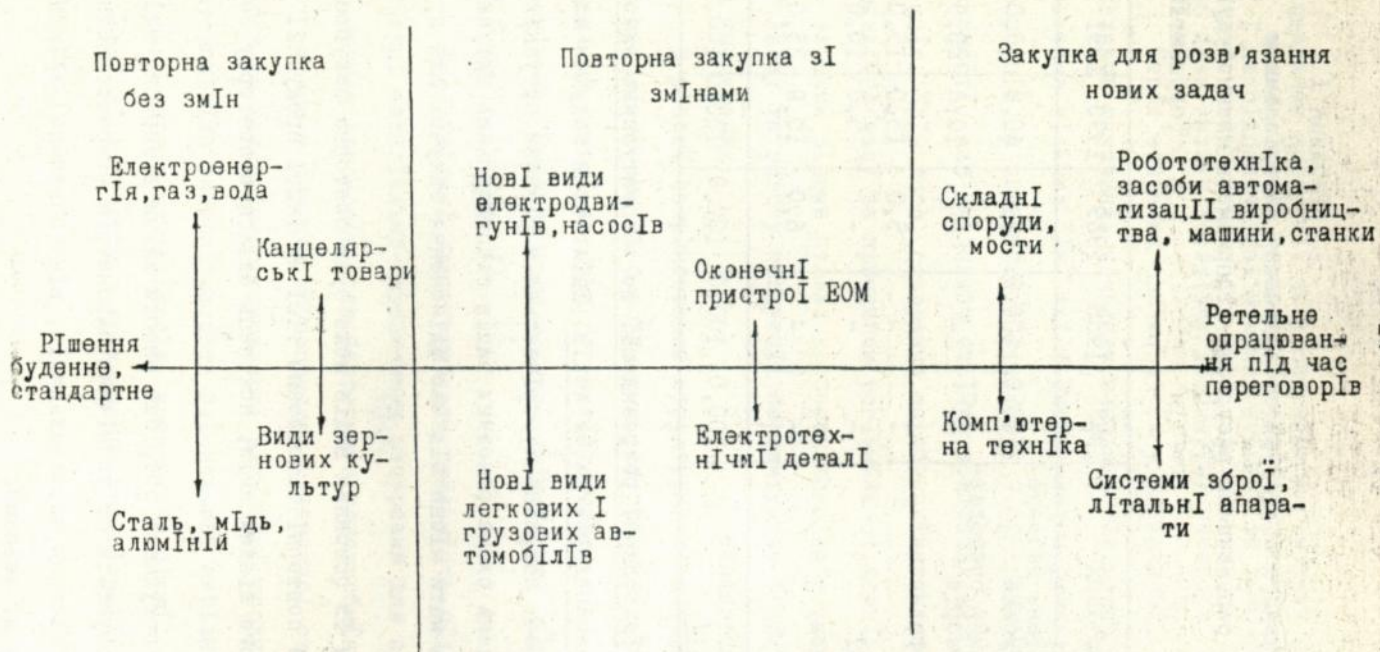


Рис. 1. Основні види господарських ситуацій здійснення закупок для господарських потреб

такими проблемами зустрічаються підприємства, які створюють нові види техніки, встановлюють у себе першу комп'ютерну систему чи розпочинають будівництво нового заводу.

Запропонована в роботі модель вибору постачальника (постачальників) при закупівлі промислової продукції (рис.2) дозволяє забезпечити фінансову стабільність підприємствам і конкурентоспроможність продукції, яка випускається.

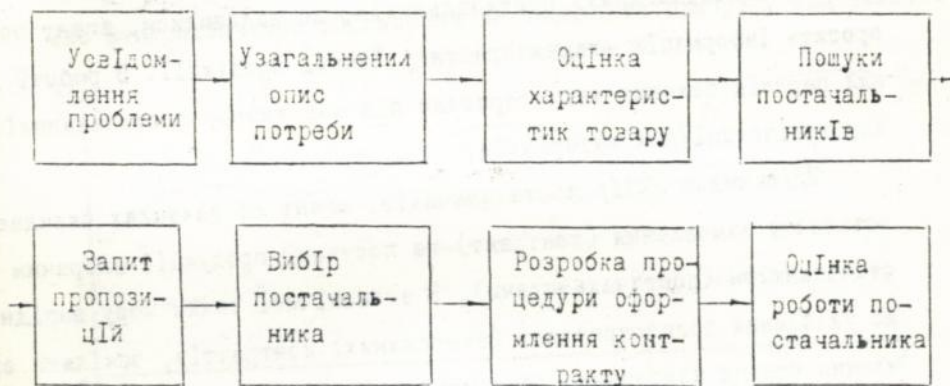


Рис. 2. Процес вибору постачальників при закупівлі продукції для промислових потреб

Суть запропонованого підходу закупівлі продукції полягає в тому, що процес закупівлі розпочинається з моменту усвідомлення потреби чи проблеми кимось із працівників підприємства, задоволення якої можливе за допомогою придбання продукції в іншому місці. Усвідомивши потребу, працівник відділу постачання (найменуємо його агентом по закупках) приступає до визначення загальних характеристик та кількості продукції, що підлягає закупівлі. В процесі закупівлі складної продукції агент по закупках має проконсультуватися з інженерами, технологами, працівниками, які матимуть

справу з придбаною продукцією.

Потім за допомогою вартісного аналізу підприємство-покупець проведе оцінку характеристик придбаної продукції. Як приклад в дисертації наводиться один із варіантів вартісного аналізу покупцем електронасосу.

Оцінивши переваги продукції, агент по закупках перейде до аналізу постачальників, який полягає в оцінці, в основному, таких показників як якість продукції, яка постачається, обслуговування та ціни. Окремі постачальники будуть викреслені з ряду можливих. У тих (кваліфікованих) постачальників, що залишилися, агент попросить інформацію -характеристику їхньої продукції. В роботі даний перелік бажаних характеристик під час вибору постачальників електроізоляційних матеріалів.

Здійснивши вибір постачальників, агент по закупках складає остаточне замовлення (контракт) на поставку продукції вибраним постачальником (постачальниками). З економічної точки зору вигідніше укладення довгострокових (всесюжних) контрактів, оскільки оформлення нового замовлення обходиться досить дорого.

Оцінка роботи постачальників здійснюється на основі аналізу інформації, отриманої агентом по закупках від співробітників, які працюють із придбаною продукцією.

3.5. Запропоновано застосування нових методів оцінки виробничих запасів на основі аналізу та узагальнення світового досвіду.

В умовах різкого коливання цін важливе значення має оцінка виробничих запасів. Це зумовлено тим, що від вибраного методу оцінки матеріальних запасів залежить величина прибутку, яка залишається у розпорядженні підприємств.

В роботі дане обґрунтування тому, що найбільш прийнятними методами оцінки сировини та матеріалів у поточному обліку для на-

ших підприємств, які працюють за умов високої інфляції, можуть бути методи ФІФО і ЛІФО.

ФІФО - це метод, за яким матеріали списуються на виробництво в тій послідовності, в якій вони поступили на склад підприємства. У зв'язку з тим, що закуплений матеріал іде у виробництво не зразу, а час виробництва інколи досить тривалий, коливання собівартості готового виробу значно відстають від коливань цін матеріалів та готової продукції (рис. 3). Це відставання викликає непередбаченне збільшення чи зменшення прибутку від реалізації.

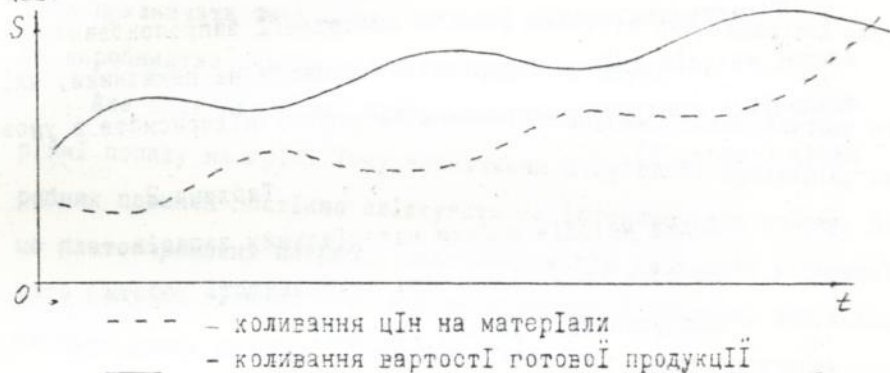


Рис. 3. Динаміка коливання цін матеріалів та вартості готової продукції за методом ФІФО

Суть оцінки матеріальних цінностей за методом ЛІФО полягає в тому, що надходження матеріальних запасів у виробництво (у продаж) оцінюється відповідно до собівартості останніх за часом закупки, а собівартість запасів в кінці періоду оцінюється виходячи з собівартості найбільш ранніх закупки.

Оскільки матеріали списуються на виробництво за останньою ринковою ціною, то собівартість продукції своєчасно відображає коливання ринкових цін (рис. 4). У зв'язку з цим підприємець отримує більш реальне уявлення про можливий прибуток від реалізації.



Рис. 4. Динаміка коливання цін матеріалів та собівартості продукції в умовах методу ЛІФО

У систематизованій формі в дисертації запропонований опис впливу методів оцінки матеріальних запасів на показники, які забезпечують конкурентноспроможність роботи підприємств в умовах ринку (табл. 2).

Таблиця 2

Вплив методів оцінки матеріальних запасів на показники фінансової стабільності роботи підприємств в умовах інфляції

Показники	ФІФО	ЛІФО
Величина прибутку, який отримується від реалізації продукції	max	min
Собівартість реалізованої продукції	min	max
Величина податкових платежів	max	min
Оцінка запасів	max	min

Використання оцінок за методами ФІФО та ЛІФО дає можливість отримувати за інших рівних умов різні фінансові показники, оптимальність яких врешті-решт визначається стратегією розвитку під-

приємства.

3.6. Запропонований механізм визначення ціни пропозиції продукції машинобудування. Питання визначення ціни пропозиції на свою продукцію є важливим і необхідним в умовах формування ринкових відносин. Під ціною пропозиції маємо розуміти ціну, за якою виробник продукції готовий в даний момент часу її продати.

Вивчення механізму визначення ціни пропозиції здійснене за допомогою кореляційного аналізу.

Точкою відліку тут є витрати. Виробник продукції намагатиметься призначити таку ціну, щоб вона повністю покривала всі витрати на виробництво виробу, його розподіл та збут.

Але будь-яка ціна, призначена продавцем, відобразиться на рівні попиту на виріб. Тому, визначаючи ціну своєї продукції, виробник повинен постійно слідкувати за інтенсивністю попиту. Попит це платоспроможна потреба, яка виникає при наявності у потенціального покупця вільних коштів і незадоволеної потреби, яка задовольняється даним виробом (товаром). Тобто, на попит впливають параметри, які характеризують переваги виробу, та бюджет споживача. Останній є грошовим вираженням його купівельної спроможності, виступає вирішальним фактором, що зумовляє величину платоспроможного попиту. Тому визначаючи ціну пропозиції, виробник використовує інформацію про попит на свою продукцію. На прикладі, наведеному у дисертації, платоспроможний попит визначається на основі інформації, яка поступає від покупців у відділ збуту, де вказується кількість продукції та можлива ціна придбання.

Параметри, які характеризують переваги виробу (тобто, кращі якості та експлуатаційні властивості, енергетичні показники), будуть враховуватися при визначенні ціни пропозиції в ході наближення до нормальних ринкових умов.

Разом з тим платоспроможний попит буде рости до певного граничного рівня. Низький рівень купівельної спроможності не дасть змоги покупцю придбати продукцію за дуже високою ціною. Відчуваючи досягнення граничного рівня попиту на свою продукцію, виробник буде змушений або знижувати ціни, або міняти структуру виробництва, орієнтуючись на виробництво продукції, яка користується попитом.

Як приклад для визначення ціни пропозиції взято побутовий відцентровий електронасос БЦ-І, І-ІВ--VI, І. Виходячи з логічного аналізу формування ціни виробу, найбільший вплив на ціну мають такі фактори: матеріальні витрати, необхідні для виготовлення виробу, заробітна плата робітників, зайнятих на виробництві; амортизаційні відрахунки на повне відновлення основних виробничих фондів, накладні витрати; платоспроможний попит споживачів.

Розрахунок багаторфакторної кореляційної моделі здійснено на ПЕОМ IBM PC/AT методом крокової регресії (ПСП *Statgraphics*).

3.7. Обґрунтована необхідність проведення роздержавлення та приватизації державної власності. Досвід свідчить, що зосередження в державних руках усіх процесів привласнення неминуче призводить до централізації самого управління: управляє той, хто розпоряджається ресурсами. Монопольне зосередження в руках держави засобів виробництва відокремило людину-працівника від власності та влади, привело до занепаду підприємництва, до зниження зацікавленості в результатах своєї праці, до неефективного використання наявних ресурсів.

Поєднання різних форм власності (перетвореної державної власності, колективної, акціонерної, індивідуальної) дозволить зміцнити трудову та підприємницьку мотивацію, росту ефективності виробництва.

Найоптимальнішим напрямком роздержавлення власності в Україні є створення акціонерних підприємств. Зумовлено це тим, що для більшості промислових підприємств характерний монополізм, що існує на багатьох рівнях (монополізм влади, технології, управління). Ці підприємства не лише належать державі, управляються її органами, але є крупними за обсягом, вузькоспеціалізованими, що не дозволяє із-за суто технологічних причин, швидко їх розукрупнити, а значить, і приватизувати.

Разом з тим акціонерна форма власності має свої переваги. Зокрема, наявність широких можливостей для накопичення засобів, необхідних для оновлення основних фондів, злиття інтересів виробників, постачальників та споживачів; зацікавлена участь акціонерів у максимізації прибутку, що в кінцевому рахунку стимулює також економне використання всіх видів матеріальних ресурсів.

На прикладі акціонерного товариства (АТ) "Автрамат" (табл.3) показано використання матеріальних ресурсів на досліджуваному підприємстві до і після роздержавлення.

Дані таблиці свідчать про те, що після перетворення державного підприємства "Поршень" в АТ "Автрамат", намітились позитивні тенденції у використанні сировини та матеріалів, що говорить про наявність прихованих резервів економії матеріальних ресурсів, зв'язаних із особистою зацікавленістю працівників.

В роботі дані методичні рекомендації для оцінки вартості майна державного підприємства, яке підлягає приватизації, включаючи оцінку оборотних засобів з позиції концепції ресурсозбереження.

Таблиця 3

Техніко-економічні показники, які характеризують
використання матеріальних ресурсів на АТ
"Автрамат"

Показники	Роки роботи підприємства					
	в умовах централізованої системи господарювання				в умовах акціонерної форми власності	
	1988	1989	1990	1991	1992	I півріччя 1993
Матеріальні витрати на I крб. продукції, коп.	38,17	39,26	39,31	59,46	56,03	49,79
Матеріальні витрати в собівартості продукції, коп.	61,15	62,79	63,45	81,50	79,27	71,45
Співвідношення запасів I загального обсягу виробленої продукції, %	19,21	19,83	20,71	21,92	22,03	18,25
Величина повернутих відходів:						
- кольорових металів, тис. т.	2,575	2,798	2,908	2,834	3,898	2,057
- чорних металів, тис. т.	3,110	3,695	4,809	1,590	1,362	0,555
Питома вага повернутих відходів в матеріальних витратах, %	2,06	2,88	3,12	4,10	2,17	1,36

4. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ ОПУБЛІКОВАНІ В РОБОТАХ

4.1. Яковлева Г.Е., Атаманчук Ю.Г. Вплив оренди на ресурсозбереження. - Харків, УкрНДІНТ, МНТІІП, 1991. - № 143-91.

4.2. Коршунов В.І., Зражевська Т.А., Яковлева Г.Е. Удосконалення стимулювання матеріаломісткості при бригадній організації праці в умовах ГВС // Экономические проблемы сбалансированности рабочих мест с ресурсами труда: Тезисы докл. респ. науч.-практ. конференц. ч. I - Киев, 1987. - С. 85-86.

4.3. Четов М.В., Яковлева Г.Е., Василевська Н.Е. Ринок - шлях до прогресу // Прогрессивные технологические процессы, формы организации производства и их внедрение в условиях рыночной экономики: Тезисы докл. респ. науч.-практ. конф. - Харьков, 1991. - С. 32-33.

4.4. Четов М.В., Яковлева Г.Е., Василевська Н.Е. Мала економіка як фактор монополізації ринку // Ринок в СРСР: Сучасний етап і перспективи: Тезисы докл. Всесоюзной науч.-практ. конф. - Москва, 1991. - С. 265-267.

4.5. Четов М.В., Делнека О.Г., Яковлева Г.Е., Василевська Н.Е. Малий бізнес та інвестиції // Инвестиционная деятельность в условиях перехода к рыночным отношениям: Тезисы докл. межрег. науч.-практ. конф. - Уфа, - 1992. - С. 92-94.

4.6. Четов М.В., Яковлева Г.Е., Василевська Н.Е. Облік і ресурсозбереження в умовах ринку // Методологія бухгалтерського обліку на підприємствах різних форм власності: Тези доповідей і виступів. - Тернопіль, 1992. - С. 57-58.

4.7. Бочаров В.Г., Яковлева Г.Е., Василевська Н.Е. Облік матеріальних ресурсів в умовах орендного підяду // Экономика и организация промышленного производства: Респ. межвуз. науч.-техн.

сборник, вып. 26, - Киев, 1992. - С.16-18.

4.8. Чечетов М.В., Василевська Н.Е., Яковлева Г.Е. Проблеми малого бізнесу // Проблеми підготовки кадрів для роботи в умовах ринкової економіки: Тезиси докл. Україн. науч.-практ. конф. - Харків, 1992. - С.110-111.

4.9. Чечетов М.В., Чечетова Н.Ф., Василевська Н.Е., Яковлева Г.Е. Успіхи підприємництва на шляху монополізації економіки // Проблеми економіки України: Збірник наукових праць. - Тернопіль, 1992. - С.3-5.

4.10. Яковлева Г.Е., Василевська Н.Е., Чечетов М.В. Створення зон вільного підприємництва як важливий фактор розвитку бізнесу // Проблеми створення і функціонування спеціальних (свободних) економічних зон в Харкові: Тезиси докл. міжнарод. науч.-практ. конф. - Харків, 1993. - С.92.

Аме

Відповідальний за
випуск к.е.н., доцент

Малиш

Ю.Д.Малярєвський

Підписано до друку 22.10. 1993 р. Формат 60x84 1/16. Друк офсетний. Папір типографський. Об'єм 1,0 д.л. Тираж 100 екз. Заказ № 168. Безплатно.

Ротапринт ХІВІ, 310876, Харків, пр. Леніна, 9а.

858H

AB 28.422

464259

AB 28.425

AB 28.425

Faint, illegible text at the top of the page, possibly a header or introductory paragraph.

Second block of faint, illegible text, appearing to be a continuation of the document's content.

Third block of faint, illegible text, continuing the document's content.

Handwritten mark or signature

Large block of faint, illegible text at the bottom of the page, possibly a concluding section or footer.